

WYDATKI, KORZYŚCI I DOSTĘP DO EDUKACJI: POLSKA A KRAJE OECD W ŚWIETLE RAPORTU *EDUCATION AT A GLANCE 2017*

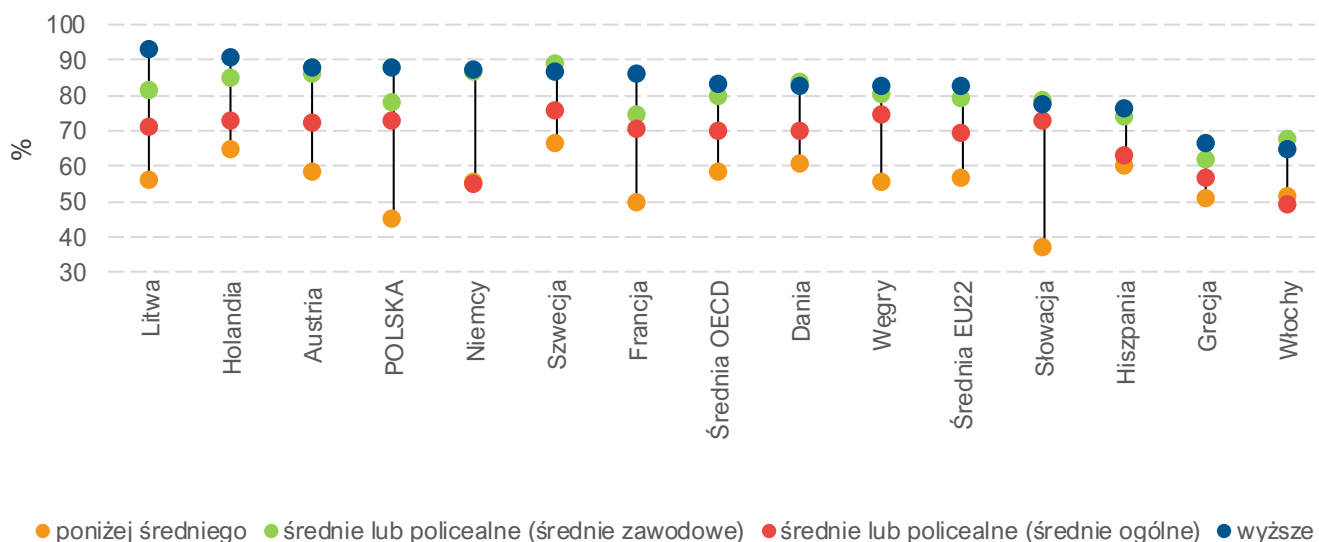
CZYM JEST *EDUCATION AT A GLANCE*

Education at a Glance to jedna z ważniejszych publikacji międzynarodowych zawierających porównywalne wskaźniki z zakresu edukacji. Raport ten jest efektem współpracy rządów państw OECD i grup eksperckich w ramach projektu INES, którego celem jest wypracowanie zasad obliczania porównywalnych międzynarodowo wskaźników. Wbrew pozorom nawet tak wydawałoby się proste informacje jak poziom wydatków na edukację czy wielkość klasy wymagają uzgodnień i analizy danych, tak aby końcowe wskaźniki były rzeczywiście w pełni porównywalne międzynarodowo. *Education at a Glance* wydawana jest corocznie, jednak w każdej edycji nacisk kładziony jest na inne aspekty edukacji. Dane dla Polski dostarczane są przez Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Główny Urząd Statystyczny. Polska uczestniczy w programie INES od wielu lat, dzięki czemu możemy także analizować trendy w czasie dla kluczowych wskaźników. Porównując dane z *Education at a Glance* trzeba pamiętać, że są to czasem dane podawane z opóźnieniem nawet kilku lat, bowiem proces ich zbierania ze wszystkich krajów i analizowania jest czasochłonny.

KORZYŚCI Z EDUKACJI

W tegorocznej publikacji pokazano znaczne różnice między krajami w korzyściach płynących z edukacji. Jeśli chodzi o indywidualne korzyści finansowe i pozycję na rynku pracy, to **Polska wciąż jest krajem, gdzie wykształcenie wyższe jest zdecydowanie najlepszym wyborem. Poziom zatrudnienia wśród osób z wykształceniem wyższym w wieku 25-34 lata sięga w Polsce 88%**. Średnio w krajach OECD i UE zatrudnienie osób z wykształceniem wyższym wynosi odpowiednio 83% i 82% (*EaG 2017, Figure A5.3, str. 91*), ale jest znacznie niższe na południu Europy (66% w Grecji czy 64% we Włoszech). **Podobnie jak w innych krajach zatrudnienie jest najwyższe dla osób z dyplomem dyscyplin z tzw. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics), a więc związanych z naukami ścisłymi, technologią, inżynierią i matematyką.**

Wykres 1. Procent osób pracujących w wieku 25-34 lat wg poziomu wykształcenia. Dane dla 2016 r.
Źródło: *EaG 2017, A5.3, str. 91*

Zatrudnienie osób z wykształceniem poniżej średniego jest w Polsce na poziomie należącym do najniższych w krajach OECD. Wśród osób w wieku 25-34 lata z dyplomem poniżej szkoły średniej mniej niż połowa znajduje pracę. Podobnie jest w Czechach, Irlandii i na Słowacji. Średnio w OECD pracuje ok. 60% osób w tym wieku i z tym poziomem wykształcenia. W wielu krajach ich zatrudnienie spadło między latami 2005 i 2016. W Polsce utrzymuje się na podobnym poziomie, choć trzeba dodać, że tylko 6% osób w wieku 25-34 lata legitymuje się w Polsce tak niskim wykształceniem, co jest jednym z najniższych wskaźników w OECD (por. EaG 2017, Figure A1.2, str. 44).

Wyższy poziom wykształcenia jest silnie powiązany z dochodami. Średnio w krajach OECD osoby z wykształceniem wyższym uzyskują dochody o 56% wyższe niż osoby z wykształceniem średnim (EaG 2017, Figure A6.1, str. 104). Osoby z wykształceniem średnim uzyskują natomiast średnio 22% mniej. **W Polsce korzyści z wykształcenia wyższego są jeszcze większe: absolwenci studiów zarabiają przeciętnie o 60% więcej niż osoby z wykształceniem średnim, a osoby z niższym wykształceniem zarabiają 16% mniej.**

DOSTĘP DO EDUKACJI NA POZIOMIE WYŻSZYM

Korzyści z edukacji w Polsce idą w parze ze znaczną liczbą osób, które uzyskują wysoki poziom wykształcenia. Jeśli spojrzymy łącznie na **procent osób z wykształceniem wyższym lub średnim w grupie osób w wieku od 25 do 34 lat, to jest on w Polsce najwyższy w Unii Europejskiej** (EaG 2017, Figure A1.2, str. 44 ; dane dla 2016 roku). Na świecie jedynie Korea Południowa i Rosja mają więcej osób z wykształceniem na tym poziomie w tej grupie wiekowej. W Europie tylko Słowenia, Czechy i Słowacja mają podobnie wysokie wskaźniki.

Pod względem liczby osób z wykształceniem wyższym Polska także należy do czołówki, choć nie jest już liderem. Więcej osób z dyplomem wyższej uczelni jest nie tylko w Korei Południowej, ale także w Kanadzie, USA, Irlandii, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Danii czy na Litwie.

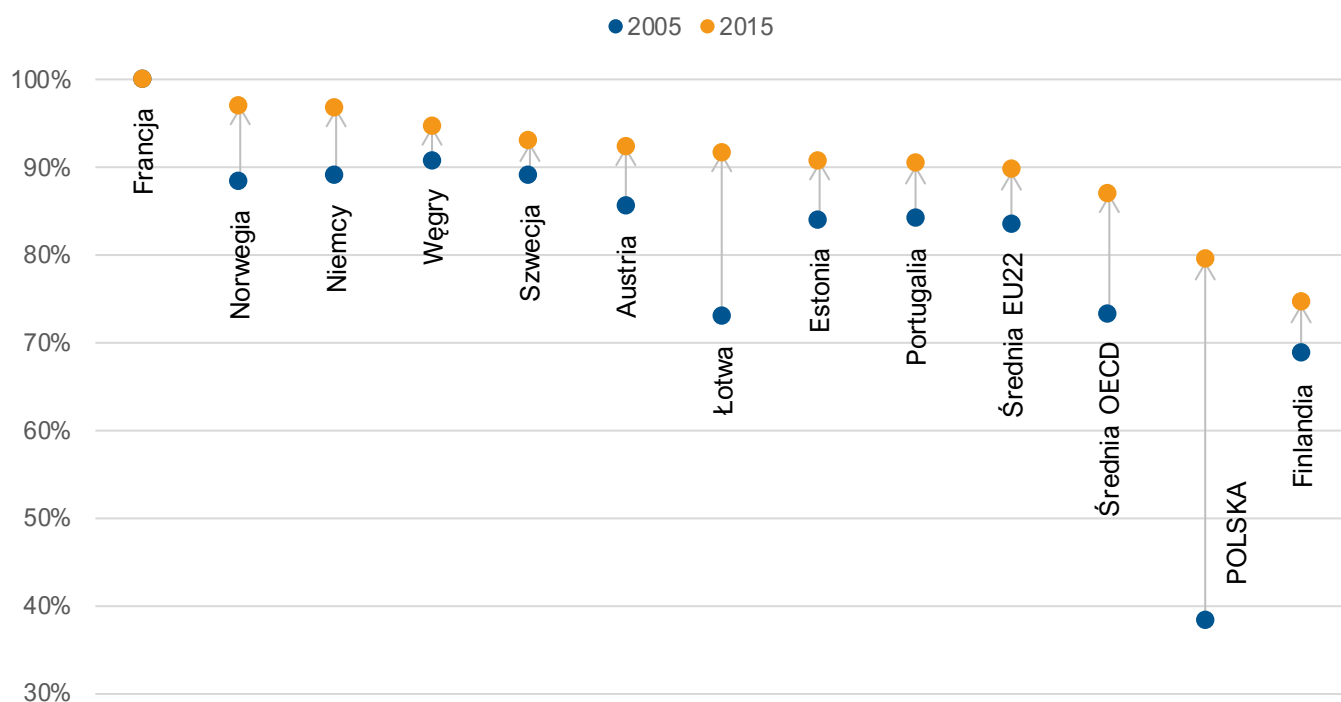
W Polsce zauważalny jest znaczny postęp w dostępności do wykształcenia wyższego, który ma charakter zmiany pokoleniowej i należy do najwyższych na świecie. Tylko w Korei Południowej, Singapurze i Polsce ponad 80% absolwentów studiów wyższych pochodzi z grupy osób z rodzicami bez wykształcenia wyższego (por. EaG 2017, Figure A4.2, porównanie grup 30-44 lata i 45-59 lat, str. 78-79). Duża liczba osób z wykształceniem poniżej średniego to problem południa Europy: 26% we Włoszech, 31% w Portugalii czy aż 35% w Hiszpanii.

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

Jednym z ważniejszych wskaźników monitorowanych przez OECD i Unię Europejską, jest procent dzieci mających dostęp do edukacji przedszkolnej. Waga tego wskaźnika wynika z badań, które wykazują znaczne korzyści z wczesnej edukacji, szczególnie dla dzieci z rodzin biedniejszych i o mniejszym kapitale kulturowym. Polska od lat odstaje pod tym względem od większości krajów OECD i Europy, jednak warto zauważyć znaczący postęp, jaki został dokonany. Liczba dzieci w wieku 2 lat objętych w Polsce edukacją należy do najniższych w krajach OECD. **W Polsce 79% dzieci w wieku 4 lat objęte było edukacją, co można porównać ze średnią OECD wynoszącą 87% i ze średnią 90% dla krajów UE. Wykres 2 pokazuje, że pod tym względem odstawiamy od wielu krajów europejskich; jednocześnie w Polsce wskaźnik ten uległ największej poprawie między 2005 a 2015 rokiem.**

Wykres 2. Procent dzieci w wieku 4 lat objętych edukacją (porównanie dla lat 2005 i 2015).

Źródło: EaG 2017, Table C2.1, str. 269.

ILE WYDAJEMY NA EDUKACJĘ?

Roczne wydatki według siły nabywczej, przypadające na ucznia/studenta na wszystkich poziomach edukacji w Polsce (6948 USD PPP), plasują nasz kraj w dolnej części zestawienia, poniżej średniej OECD (9760 USD PPP), a także poniżej średniej Unii Europejskiej (9908 USD PPP) (por. EaG 2017, Figure B1.2, str. 171). Kwoty nakładów wyrażone są w dolarach amerykańskich przeliczonych według siły nabywczej (USD PPP). Nieco upraszczając, jednakowe kwoty oznaczają, że w każdym kraju można za nie nabyć taką samą ilość podstawowych towarów czy usług.

Warto zwrócić uwagę, że wydatki w Finlandii na podstawowe usługi edukacyjne są poniżej obu średnich międzynarodowych, natomiast wyższe są nakłady na usługi dodatkowe (posiłki, transport itd.). To odzwierciedla nacisk, jaki Finowie kładą na kwestie równości w edukacji. Innymi elementami tej polityki są bezpłatne studia wyższe przy równocześnie rozwiniętym publicznym systemie stypendialnym (por. EaG 2017, Figure B5.1 str. 212 i B5.3 str. 217). **W Polsce niskie są zarówno wydatki na usługi dodatkowe, jak też na badania i rozwój.**

Tabela 1. Roczne przeciętne wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia/studenta w USD (PPP)

	PODSTAWOWE USŁUGI EDUKACYJNE	DODATKOWE USŁUGI (POSIŁKI, TRANSPORT ITP.)	WSZYSTKIE USŁUGI	BADANIA I ROZWÓJ
FINLANDIA	9098	840	9938	1443
EU22	9278	630	9908	989
OECD	9189	571	9760	999
PORTUGALIA	6770	746	7516	1000
ESTONIA	7225	82	7307	1082
POLSKA	6752	196	6948	426

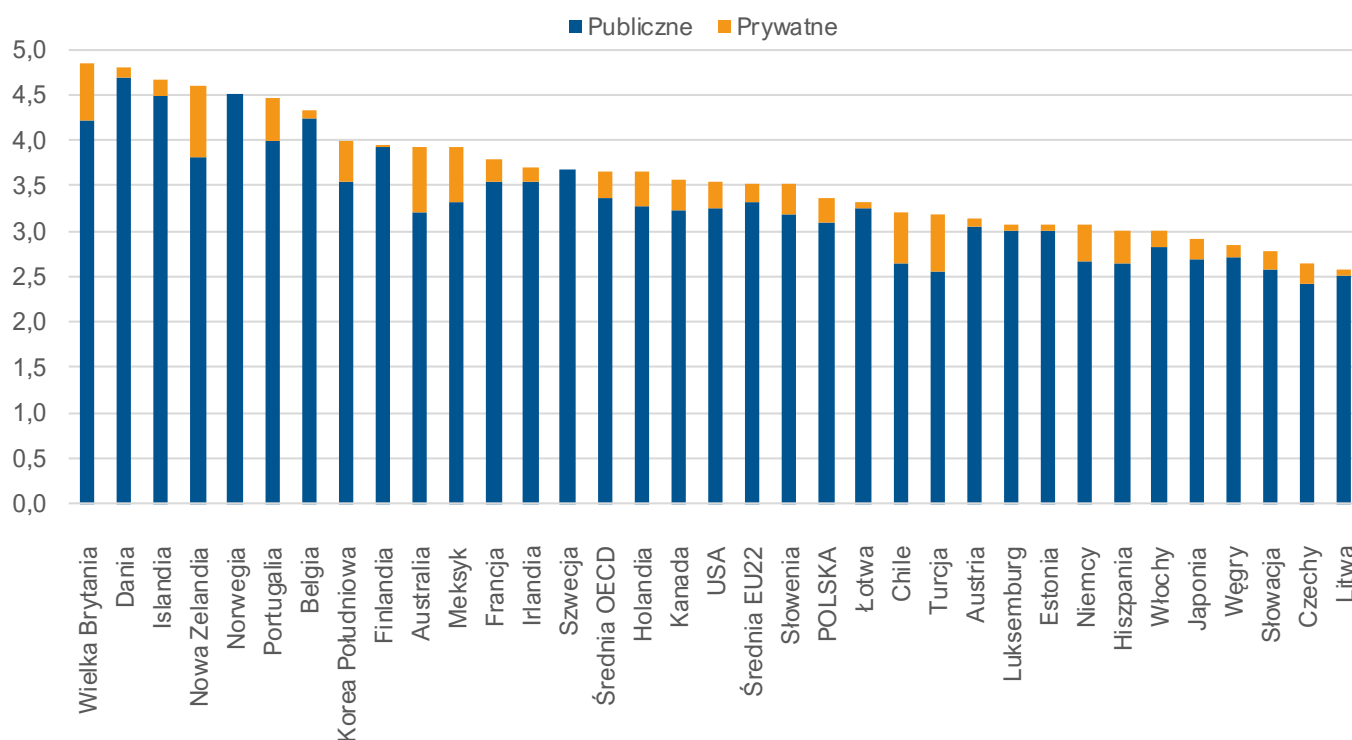
Interesujące jest też porównanie nakładów w przeliczeniu na ucznia na poszczególnych poziomach edukacji. **O ile nakłady w Polsce na uczniów w szkołach podstawowych odbiegają nieznacznie od średnich OECD lub UE, to na wyższych poziomach edukacji wydatki w Polsce są znacznie niższe. Przeciętne nakłady w OECD na ucznia w szkołach średnich są wyższe w szkole podstawowej, a w Polsce jest odwrotnie.** Prawdopodobną przyczyną tego stanu rzeczy jest znaczna liczba małych szkół podstawowych na obszarach wiejskich. Różnica ta zapewne wynika także z podobnej wysokości płac polskich nauczycieli na różnych poziomach nauczania, co także nas odróżnia od innych krajów, gdzie płace zazwyczaj rosną wraz z poziomem nauczania.

Tabela 2. Roczne wydatki w przeliczeniu na ucznia na poszczególnych poziomach kształcenia w USD (PPP)

	SZKOŁA PODSTAWOWA	EDUKACJA ŚREDNIA			WYŻSZE
		ŚREDNIE I STOPNIA (GIMNAZJUM)	ŚREDNIE II STOPNIA	ŚREDNIE CAŁOŚĆ	
FINLANDIA	8812	13 865	8759	10 387	17 893
EU22	8803	10 413	10 494	10 360	16 164
OECD	8733	10 235	10 182	10 106	16 143
POLSKA	7026	7058	5949	6455	9708
ESTONIA	6760	7272	6900	7077	12 375
PORTUGALIA	6474	8634	9015	8821	11 813

Innym ważnym wskaźnikiem umożliwiającym porównanie nakładów na edukację między krajami jest ich udział w PKB. To zestawienie pokazuje, na ile edukacja traktowana jest priorytetowo w wydatkach publicznych. **W tym porównaniu wypadamy lepiej, udział wydatków na edukację w polskim PKB jest bowiem niewiele niższy niż średnia w OECD i w Unii Europejskiej.** Można powiedzieć, że rządy polskie finansują edukację na przeciętnym poziomie, na jaki pozwala nasza sytuacja gospodarcza. Jednocześnie jednak można spojrzeć na kraje, takie jak Finlandia czy Portugalia, gdzie wydatki na edukację stanowią większą część PKB. Dodatkowo, **w okresie między 2008 a 2014 rokiem PKB Polski urósł o 19%, a nakłady na edukację tylko o 15%.** Tak więc udział wydatków na edukację w PKB zmalał (por. *EaG 2017*, Figure B2.3 str. 185).

Wykres 3. Wydatki na oświatę jako % PKB (instytucje edukacji podstawowej, średniej i powyżej średniej, ale bez szkół wyższych). Źródło: *EaG 2017*, Table B2.3

Pełny raport **Education at a Glance 2017** dostępny jest na stronach OECD:
<http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>

AUTORZY

Maciej Jakubowski i Jerzy Wiśniewski

KONTAKT

mj@evidenceinstitute.pl

Seria **Policy Notes** to wspólna publikacja Fundacji Naukowej Evidence Institute oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego, której celem jest popularyzacja wyników badań dotyczących edukacji i rynku pracy.

Związek Nauczycielstwa Polskiego jest niezależnym i samorządnym związkiem zawodowym pracowników oświaty i wychowania, szkolnictwa wyższego oraz nauki.

WWW.ZNP.EDU.PL
WWW.FACEBOOK.COM/ZNPEDUPL

Fundacja Naukowa Evidence Institute jest organizacją non-profit zajmującą się promowaniem polityki edukacyjnej opartej na badaniach.

WWW.EVIDENCEINSTITUTE.PL
WWW.FACEBOOK.COM/EVIDENCEINSTITUTEPL